

B14 *Józef Salmonowicz*

ur. 1878(9) r. w Podziśniu zamordowany 26(27).06.1941 r. k. Teklinowa

syn Zygmunta (B7) i Konstancji z Gromadzkich

żona Anna Benisławska (12.08.1886 – 7.07.1970) h. Pobóg, córka Leona i Józefy, maj. Istra (pow. lutyński)

dzieci: Leon (B16), Zofia (B17), Janina (B18), Izabela (B19)

- nauki początkowe pobierał w domu; do gimnazjum uczęszczał w Wilnie, skąd – za sprzeciwianie się rusyfikacji – został wydalony z tzw. „wilczym biletem” zakazującym kontynuowania nauki w zaborze rosyjskim

Józef Salmonowicz

Józef Salmonowicz – gimnazjalista

- szkołę średnią ukończył w Wyborgu (Finlandia)
- studiował na Wydziale Rolniczo-Lasowym Akademii Rolniczej w Dublanach k. Lwowa
- po ukończeniu studiów przejął od brata Karola majątek Podziśnie
- w 1905 r. ożenił się z Anną Benisławską
- członek Klubu Szlacheckiego Wilnie od 1911 r.
- w czasie I wojny światowej zmobilizowany, pracował przy wyrębie lasów w Finlandii
- po wojnie – wielkim wysiłkiem – odbudował zniszczony przez Niemców i bolszewików majątek Podziśnie
- uczestniczył w pracach Kresowego Związku Ziemiaków, zakładał kółka rolnicze dbając o podniesienie kultury rolnej okolicznych rolników

Anna Salmonowiczowa (ok. 1905 r.)

Józef Salmonowicz

*Anna z Benisławskich, żona Józefa
(zdjęcia z lipca 1928 r.)*

- za działalność został odznaczony Krzyżem Zasługi
- **Pełna lista majątków kresowych i ich właścicieli, stan na 1 września 1939 r.**

nazwa majątku	powiat	gmina	nazwisko właściciela
Podziśnie i Kimborczyski	Brasław	Widze	Salmonowicz Józef
- „(...) Po wybuchu II wojny światowej i inwazji bolszewickiej 17 września 1939 r. obawiając się pogromu rodzina opuściła maj. Podziśnie. Z zamiarem przekroczenia granicy litewskiej Józef i Leon Salmonowiczowie udali się do zaprzyjaźnionej rodziny pp. Mikulicz-Radeckich w maj. Kozaczyzna. Tam zostali aresz-

towni przez NKWD i osadzeni w piwnicach starostwa w Braślawiu, gdzie przebywali do ok. połowy roku 1940, a następnie przewiezieni do więzienia w Berezweću k/Głębokiego, mieszczącego się w dawnym kościele i klasztorze oo. Bazylianów. W czasie kiedy Józef i Leon Salmonowiczowie więzieni byli w Braślawiu, Anna z Benisławskich Salmonowiczowa, by być blisko męża i syna, wynajęła locum u pp. Narbuttów w Braślawiu i stamtąd dn. 13.IV.1940 r. została wywieziona do Kazachstanu (rejon Mamlutka, wieś Bezkamyszka, następnie Kułagino). Do Polski wróciła w maju 1946 zamieszkując na przemian u córek Janiny (w Puławach) i Izabeli (we Wrocławiu). (...)”

[cyt. z opracowania Anny Rzyńskiej, wnuczki Józefa ↓]

Berezweć. Miejsce uwięzienia Józefa Salmonowicza (z synem)

Likwidacja więzienia nastąpiła po ataku Niemców na Związek Radziecki (22 czerwca 1941 r.). Kilkaset osób zlikwidowano w klasztorze, a pozostałych kilka tysięcy więźniów poprowadzono w kolumnie marszowej (dwanaście osób w szeregu, przy długości kolumny około 1500 m) w kierunku Witebska. Dwa lub trzy dni szli bez wody i jedzenia przez Głębokie, Kawali, Golubice, Uszaczy, Saroczyn, Balbinowo, Kapuścino. Kolumna marszowa więźniów (bez jedzenia i picia) na "drodze śmierci" pozostawiała nieoprzebane ciała. 26 lub 27 czerwca w Taklinowie [obecnie Mikołajewo] koło Uły, nad konwojem pojawiły się niemieckie samoloty i zaczęło się bombardowanie. NKWD-ziści wpadli w panikę. Zaczęli strzelać do rozbiegających się więźniów. Tylko kilku z więźniów udało się uciec do lasu. Zabitych złożono w rowach po kopcowanych ziemniakach i przysypano ziemią. Groby odkryto w 1991 r. Józef Salmonowicz był wśród pierwszych 250. zidentyfikowanych ofiar.

<https://genealogia.okiem.pl/forum/viewtopic.php?f=73&t=16967>

> **Źródło: Белорусский "Мемориал":** [koordynatorem białoruskiego oddziału Memoriału jest historyk Ihar Kuzniacou]

Salmonowicz Józef s. Zygmunta, urodzony w 1878 r. w Podziśniu, parafia Widze, powiat Braślawski; narodowości polskiej; wykształcenie wyższe, agronom, właściciel majątku ziemskiego. Mieszkał w obwodzie witebskim, gmina Widze, majątek Podzisna. Aresztowany 24 września 1939 r. Skazany 31 maja 1941 r. przez specjalny sąd powiatowy z art. 74 KK Białoruskiej SSR – wróg publiczny – na 8 lat ИТЛ - łagru, do odbycia w Карлаг - Karłag. Rehabilitowany 6 listopada 1992 r. przez prokuraturę obwodu witebskiego. [ИТЛ – исправительно-трудовой лагерь. Obozy prowadzone przez Główny Zarząd Poprawczych Obozów Pracy i Osiedli Pracy NKWD ZSRR (ГУ ИТЛ исправительно-трудовых лагерей и трудовых поселений НКВД СССР)] [Odbywanie kary: Карлаг (Карагандинский исправительно-трудовой лагерь) – Karagandyjski oboz pracy (jeden z największych obozów pracy prowadzonych przez NKWD)]

Istra, pow. lucyński, gm. Istra, par. Posiń; kościół filialny. Własność Benisławskich [Sul]

Opracowanie: Anna Rzyńska (Sopot, 2007 r.)

JÓZEF SALMONOWICZ

Józef Salmonowicz h. Szaszor (1879 - 1941) właściciel maj. Podziśnie, (gm. Widze, pow. braślawski, woj. wileńskie) syn Zygmunta (1828 - 1886) i Konstancji z Gromadzkich h. Oksza (zm. 1919), maj. Szykszniewo k/Wierzbołowa. Oboje rodzice J.S. pochowani na cmentarzu Rossa w Wilnie – groby istnieją do dzisiaj.

Rodzeństwo: 1. Karol (zm. 1916) maj. Hga, (pow. Dyneburg, obecnie Łotwa), absolwent politechniki w Rydze, dyr. Banku Wileńskiego Handlowego, ożeniony ze Stefanią Rzewuską h. Krzywda; ich córka 1.2 Maria (1902-1947) za Tomaszem Parczewskim (1882-1943) herbu Nałęcz, maj. Staszkuniszki; ich dzieci: 1.2.1 Mikołaj (zm. 1939), 1.2.2 Maria (ur.1926) za Mierzejewskim, 1.2.3 Krzysztof (ur.1928); 2. Maria (ur. ?, za Janem Skarbek-Kiełczewskim h. Abdank, maj. Janin k/Bobrjaska; ich dzieci: 2.1 Aleksander, 2.2 Jan, 2.3 Karol, 2.4 Irena (1893-1984) za Marianem Bachrem, herbu Ursus, właśc. maj. Mościcha; ich dzieci: 2.4.1 Olgierd (ur. 1927) oż. z Marią Tyszkiewicz, 2.4.2 Waław; 2.5 Zofia (1898-1942) za Januszem Tukałło h. Szreniawa, właśc. maj. Ościukowicze; ich dzieci: 2.5.1 Jan (1924-1983) ożen. z Jadwigą Targowską, 2.5.2 Magdalena (1926-1988) za Lechem Adamczykiem, 2.5.3 Konstanty (ur. 1929) ożen. z Marią Chełkowską; 3. Zofia (1867-1939) za Witoldem Szachno h. Radwan, właśc. maj. Rundany (pow. lucyński – obecnie Łotwa), ich dzieci: 3.1 Zygmunt, 3.2 Wiktor, 3.3 Alfred (1900-1930) oż. z Heleną Brynk, ich córka 3.3.1 Regina (ur.1925) za Janem Klimą, 3.4 Maria (1889-1979) za Antonim Zabielskim, ich dzieci: 3.4.1 Jerzy (ur.1927) ożen. z Elżbietą Zachert, 3.4.2 Stanisław (1928-2004) oż. z Lidią Rogowską, 3.4.3 Stefan (ur.1932) oż. z Krystyną Nitka, 3.5 Janina za Szymonem Wyrzykowskim,

3.6 Zofia; 4. Helena za Bronisławem Umiastowskim h. Roch, maj. Berdowszczyzna, ich dzieci: 4.1 Krystyna za Witoldem Goławskim, 4.2 Aleksandra, 4.3 Jadwiga; 5. Anna (zm.1905) za Michałem Wołowiczem h. Bogorya, maj. Mściż, ich dzieci: 5.1 Eustachy, 5.2 Anna za Stefanem Ciecierskim, ich dzieci: Zofia Bławdziewicz, Izabela Fudakowska, Renata; 5.3 Izabella za Ksawerym Strawińskim; 6. Izabella (1877-1901) – zabytkowy pomnik anioła na Rossie).

Józef Salmonowicz, jak całe jego pozostałe rodzeństwo, urodził się w Podziśniu, majątku będącym w posiadaniu rodziny od 1767 r. Nauki początkowe pobierał w domu a do gimnazjum uczęszczał w Wilnie, skąd za sprzeciwianie się rusyfikacji został wydalony z tzw. „wilczym biletem”, zakazującym kontynuowania nauki pod zaborem rosyjskim. Szkołę średnią ukończył w Wyborgu (Finlandia), a następnie podjął studia na wydz. rolniczo-lasowym Akademii Rolniczej w Dublanach k/Lwowa. Po ukończeniu studiów w 1905 r. ożenił się z Anną Benisławską (1886-1970) h. Pobóg, córką Leona i Józefy Benisławskich, maj. Istra (pow. lucyński – obecnie Łotwa).

W czasie I wojny światowej został zmobilizowany i pracował przy wyrębie lasów w Finlandii. Po wojnie wielkim wysiłkiem odbudował zniszczony przez Niemców i bolszewików majątek, uczestniczył w pracach Kresowego Związku Ziemiaków i zakładał Kółka Rolnicze, dbając o podniesienie poziomu kultury rolnej okolicznych rolników, za co został odznaczony krzyżem zasługi.

Po wybuchu II wojny światowej i inwazji bolszewickiej 17 września 1939 r., obawiając się pogromu – rodzina opuściła maj. Podziśnię, z zamiarem przekroczenia granicy litewskiej Józef i Leon Salmonowiczowie udali się do zaprzyjaźnionej rodziny pp. Mikulicz-Radeckich w maj. Kozaczyzna. Tam zostali aresztowani przez NKWD i osadzeni w piwnicach starostwa w Brasławiu, gdzie przebywali do ok. połowy 1940 r., a następnie przewiezieni do więzienia w Berezeczcu k/Głębokiego, mieszczącego się w dawnym kościele i klasztorze oo. Bazylianów.

Zlikwidowanie więzienia (poprzez wymordowanie więźniów) nastąpiło po ataku Niemców na Związek Radziecki w czerwcu 1941 i do dzisiejszego dnia nie znane są miejsca ich pochówku.

W czasie kiedy Józef i Leon Salmonowiczowie więzieni byli w Brasławiu, Anna z Benisławskich Salmonowiczowa, by być blisko męża i syna, wynajęła locum u pp. Narbuttów w Brasławiu i stamtąd 13.04.1940 r. została wywieziona do Kazachstanu (rejon Mamlutka, wieś Bezkamyszka, następnie Kaługino). Do Polski wróciła w maju 1946 zamieszkując na przemian u córek Janiny w Puławach i Izabeli we Wrocławiu. Najstarsza córka Zofia po Powstaniu Warszawskim wraz z dziećmi została przez Niemców wywieziona do Hameln w Niemczech, a po wojnie zamieszkała z rodziną we Francji.

Dzieci Józefa:

1. Leon (1906-1941) abs. Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie w 1926 r. i Wydziału Rolniczo-Lasowego w Dublanach, kawaler;
2. Zofia (1908-2001) abs. Gimnazjum ss. Nazaretanek w Wilnie i Szkoły Gosp. w Snopkowie k/Lwowa, żona majora artylerii Romualda Prewysz-Kwinto, więźnia Murnau, ich dzieci: 2.1 Krzysztof ur. 1934 r., ożeniony z Jadwigą Kwilecką, ich córka 2.1.1 Zofia (ur.1967) za Olivie Vaissaire, ich dzieci: 2.1.1.1 Eleonora, 2.1.1.2 Stanisław; 2.2 Agnieszka (ur. 1936) za Jerzym Szumańskim, ich dzieci: 2.2.1 Krystyna za Philippe Vacher, 2.2.2. Anna, 2.2.3. Helena za Tourneceillert;
3. Janina (ur. 1910), abs. gimnazjum ss. Nazaretanek w Wilnie 1929, absolwentka Institut Français de Varsovie (1930-1931) oraz Faculté de Lettres Université de Grenoble 1932 r. i Kursu Ogrodniczego przy Wydz. Rolnym UJ w Krakowie w 1935 r., inż. ogrodnik; za Julianem Dutkiewiczem, abs. Szkoły Rolniczej w Czernichowie, inż. rolnikiem; ich dzieci: 3.1 Andrzej (ur. 1935 r, w Wilnie), abs. wydz. prawa UW, oż. 1v. z Joanną Lencką, ich dzieci: 3.1.1 Wojciech (ur. 1961 r.), prawnik, oż. z Joanną Szymborską, ich synowie: Rafał i Michał; 3.1.2. Paweł (ur.1965) oż. z Katarzyną Prętkopowicz, ich córka: Anastazja (ur. 1989), 2v. z Bożeną Badowską, ich syn: 3.1.3. Piotr (ur 1975). oż. z Urszulą Przygodzką, ich córka Olga; 3.2 Anna (ur.1940), mgr, inż. rolnik, abs. SGGW, za Andrzejem Rzymskim kpt. żeglugi wielkiej, ich dzieci: 3.2.1 Dobromiła (ur.1975) historyk, abs. UG, historyk sztuki, abs. UMK, 3.2.2 Julia (ur. 1976) ekonomista, abs. UG, za Michałem Porzezińskim (elektronik, abs. PG), 3.2.3 Stanisław (ur. 1976) geograf abs. UG.
4. Izabela (1913–1991) abs. gim. ks. A. Czartoryskiego w Wilnie, za Zygmuntem Ruszczycem prof. zootechniki na WSR we Wrocławiu; ich dzieci: 4.1 Anna (ur. 1943), 4.2 Zygmunt (ur. 1943) oż. 1v. z Anną Musiał, ich dzieci: 4.2.1 Piotr, 4.2.2 Marcin, 2v. z Birutą Zielkiewicz; 4.3 Jadwiga (ur. 1945), 4.4 Danuta (ur. 1952) za Krzysztofem Kaczmarem, ich syn 4.4.1 Łukasz (ur. 1975), ożeniony z Joanną Zwierzyńską, 4.5 Krystyna (ur. 1975).

Podstawa: Dokumenty i informacje rodzinne oraz:

Roman Aftanazy, *Ilga i Posiń. Dwie nieznanne rezydencje polskie w Inflantach*, Przegląd Wschodni t. 9, 2004

Krzysztof Jasiewicz, *Lista strat ziemiaństwa polskiego*, wyd.1995, str.443

Eugeniusz Romer, *Dziennik 1914-1923*, Warszawa 1995, t.1 str. 223, 609, 615

Hipolit Korwin-Milewski, *Siedemdziesiąt lat wspomnień*, Poznań 1930

Józef Minejko, *Wspomnienia z lat dawnych*, Warszawa 1997, str. 148

Spis członków Kresowego Związku Ziemiaków

Księga adresowa Polski oraz W.M. Gdańska 1929 r.

Woreyd, Almanach 1928